

Ing. Alois Kraus, CSc.

Československá himalajská společnost 1945

V rámci současného shromažďování materiálů o historii československého horolezectví byl jsem požádán o zpracování historie našich příprav ^{z let 1945-1946} na výstupy ~~z~~ himalajské ~~ve~~ ^z velehor ^z let 1945 až 1947.

Těsně před II. světovou válkou činnost v Himalajích zintenzivněla: během tří let 1937-39 byly uskutečněny čtyři výpravy na Mt Everest a Nanga Parbat, které vzbudily značný světový zájem. V té době jsem pracoval jako stavební inženýr v Iranu, kde mne vylákal 4000 m vysoký Tovčal v pohoří Elburz, severně od Teheranu a 5670 m vysoký Demavend, který jsem po nezdaru v roce 1938 zdolal za velmi primitivních podmínek /v té době jsem byl horolezeckým laikem/ se svým spolupracovníkem G. Wolfem v roce 1939. Teprve po návratu domů jsem v rámci Klubu českých alpistů absolvoval odborný výcvik a zařadil se tak mezi horolezce.

Tím víc mne zajímala himalajská problematika a při zvážení odborných a morálních kvalit našich horolezců, se kterými jsem se na laně setkával, začala ve mně pomalu zrást myšlenka, že i my bychom se mohli a měli jednou odvážit tam, co dosud bylo doménou jen velkých a mocných.

Hlavní zábranu pro nás jsem viděl ve finančně neúnosné velikosti klasické horolezecké výpravy s nosiči, na kterých je odvislá doprava výstroje, výzbroje i potravin nejen do základního, ale i do výškových táborů, ^{a hlavně} počtem desetinásobně převyšuje aktivní horolezce. Tyto nosiče je třeba živit pořadu týdnů. Výškové nosiče - Šerpy - je třeba vybavit drahou výstrojí. Výpravy musely a musí zdolávat značné potíže s nosiči i Šerpy, podložené často jejich dodatečně zvyšovanými požadavky, a to i formou stávek a opuštění výpravy. Při

budování výškových táborů ve stěně je nutné vynášet podstatně větší množství výbroje a potravin než je potřeba horolezců zaměřených na vrchol a jejich zálohu. Přitom se tomuto vyčerpávajícímu posunu materiálů nemohou vyhnout ani členové výstupových družstev včetně několikanásobných výstupů i sestupů mezi jednotlivými tábory. A v "pásmu smrti", tj. nad 7000 m, za cenu nenahraditelného úbytku sil. K tomu všemu časový faktor v himalajských klimatických podmínkách je jedním z činitelů rozhodujících o výsledku.

A tak vznikla myšlenka nahradit nosiče letadly, která by ze vzduchu zásobovala výchozí i výškové tábory shozem všeho potřebného a umožnila tak podstatné zmenšení výpravy na 5-6 horolezců a asi čtyřčlenný tým letců a mechaniků. Letecký přelet Mt Everestu byl uskutečněn v otevřeném letadle již v roce 1933 a od té doby - a hlavně v průběhu války - doznalo letectví ohromný technický vývoj opravňující předpoklady i pro uvažované náročné nasazení.

V létě 1945 dal jsem podnět ke schůzce horolezců a vojenských letců, na které byl tento námět zaměřený na Mt Everest projednán a posouzen sice jako velmi odvážný, ale bylo jednoznačně doporučeno sledovat jeho realizaci. A tak byl založen dne 28.8.1945 přípravný výbor Československé himalajské společnosti s cílem připravit ve spolupráci s letci výstup na Mt Everest, případně jiný himalajský vrchol. Členové přípravného výboru byli horolezci Ing. Alois Kraus /předseda/, Dr. Otto Jelínek /jednatel/, Miroslav Jedlička, prof. Bocan, ~~Dr.~~ Josef Vrzák a mjr. Vojtěch Eichler, vojenští letci kpt. Jan Červenka a kpt. S. Engler, dále ~~Vincence~~ ^{tanilav} Hodek, předseda Aero-klubu VS a škpt. Adam Wohlrath.

V tehdejší době se československé horolezectví teprve organizovalo. V Praze byl vytvořen přípravný výbor Svazu čs. horolezců a vyjasňovala se postupně jeho organizační forma v rámci celostátní

sportovní organizace. Proto ČsHS, která měla úzce zaměřený cíl na výstup v Himalajích, navázala kontakt s přípravným výborem Svazu ale pracovala samostatně. Společná schůze Svazu a Klubu alpistů v září 1945 byla seznámena se vznikem ČsHS a jejím cílem a byla jí přislíbena spolupráce s tím, že v případě, že se záměr zdárně rozvine a ukáží se reálné perspektivy a organizační proces ^{ve} Svazu dozraje, bude jednáno o užším propojení. Skutečný vztah byl dán už tím, že někteří funkcionáři Svazu byli i členy ČsHS.

Brzy nato byl se Svazem kladně projednán i náš návrh, aby u příležitosti zimního horolezeckého kurzu v Tatrách v roce 1946 byly provedeny pokusy se zásobováním horolezců z letadel. Současně bylo dohodnuto, že horolezecká veřejnost bude informována společně připravenými přednáškami.

Tím byla dána ČsHS konkrétní náplň činnosti pro nejbližší období. V listopadu 1945 byly v Botanickém ústavu v Praze při účasti cca 200 posluchačů předneseny přednášky A. Veverky "Boj o Himalaje" a Ing. A. Krause "Letadlo nad velehorami" doprovázené světelnými obrazy a dvěma filmy o výstupu na Nanga Parbat. V únoru pak v Čs. rozhlasu byly vysílány přednášky autora článku "Velehory, letadla a horolezci" a A. Veverky "Boj o Himalaje".

Mezitím probíhala příprava ČsHS na proponovaný pokus v Tatrách, který byl do jisté míry také ověřovacím kritériem. Šlo o velmi náročný podnik odkázaný v podstatě na získání a zapojení činitelů schopných poskytnout tomuto pokusu materiální bázi. V té době přípravný výbor Svazu kromě morální podpory žádné finanční ani materiální fondy nemohl poskytnout a celá tíha spočívala tedy na přípravném výboru ČsHS, který v podstatě byl jen volným sdružením soukromých osob. A svědčí o duchu doby, že se věc podařila.

Přípravný výbor ČsHS s podporou vedení nově založeného Aero-klubu vysokoškolského studentstva ~~A. Kodak, Ing. Konečný, Drbohlav~~

se v prosinci 1945 obrátil na ministerstvo dopravy, kde se mu podařilo získat pro myšlenku vedoucího leteckého odboru Ing. Bervidu. Bylo dohodnuto, že leteckou stránku převezme s podporou ministerstva Aeroklub VS. Současně byl projednán program a cíle pokusu. Rovněž ministerstvo národní obrany /~~voj.~~ generál Příkryl/ projevilo o pokus zájem a přislíbilo signalizační prostředky.

Na základě dosažených výsledků byl dohodnut s přípravným výborem Svazu a ostatními účastníky tento program:

V rámci zimního ^{instruktážního} horolezeckého kursu na Zeleném plese v Tatrách proběhnou ve dnech 11. - 14. dubna 1946 pokusy se zásobováním k tomu vyčleněného horolezeckého družstva v ~~terénu~~ shozem těžkých pytlů z letadel. Aeroklub VS poskytne dvě letadla typu Čáp s posádkami a radiofonním zařízením pro styk. Akce se uskuteční z letiště Popradu. S pojení horolezců s letci i letištěm bude prováděno ultrakrátkými aparaturami. Horolezci budou barevnými dýmovnicemi a světlicemi podle smlouveného značení signalizovat letcům místo shozu a směr větru. Akci bude řídit Ing. A. Kraus, který bude s horolezci v terénu. Každý večer bude telefonicky oboustranně zhodnocen průběh. K pokusům bude pozván dokumentární film. Akce bude zaměřena hlavně na otázky:

1. Organizace spolupráce letectva a horolezců
2. Spojení vysílačkami a světelnými signály
3. Podmínky pro zdar a přesnost shozů
4. Taktika při shazování zavazadel
5. Opatření pro ochranu a zachycení zavazadel při shozu

Dne 9. dubna 1946 odletěla obě letadla do Popradu. "Čáp" OK-VSA, ve kterém jsem letěl s kpt. Červenkou, Ing. Konečným a V. Hodkem, však nedoletěl, museli jsme pro poruchu motoru nouzově přistát na

značně poškozeném letišti ve Vajnorech. Po noční opravě jsme druhý den pokračovali a sešli se šťastně na popradském letišti s druhou posádkou /OK-ZEI/. Akce se zúčastnilo celkem 6 letců. Ten den mne čekal ještě nepříjemný úkol dostat se z Matliar hlubokým sněhem na Zelené pleso s tlumokem a těžkou vysílačkou - byl jsem 10 dní po operaci krčních mandlí.

Avšak i tato část cesty šťastně skončila a ještě večer jsem měl možnost promluvit k účastníkům kursu o tom, co a proč se chystá. Vedení kursu s předsedou ~~svazu~~ Josefem Pilmáčkem vyšlo akci vstříc, avšak z řad posluchačů občas ^{za}vanula chladná skepse. Bylo to všechno příliš nezvyklé a dobrodružné, zvláště ve spojení s Mt Everestem. Tato zkušenost není při vzniku podobných podniků nijak neobvyklá - myšlenka musí mít čas a podmínky, aby mohla uzrát a musí najít své vyznavače. A toto byl čas hledání.

K akci se přihlásilo asi 15 dobrovolníků v čele s Dr. ~~Teřákem~~ které vedení kursu pro pokusy uvolnilo. Během noci se počasí zhoršilo. ~~Čáno~~ 11. dubna byly Tatry zahaleny v mracích a sněžilo při velmi silném nárazovém větru. Teprve odpoledne ~~jsme~~ se vydali na svahy východně od Zeleného plesa, kam jsme měli radiofonním spojením letce dovést. Pokusy o spojení s letištem v Popradu se však nezdařily. Obě letadla přes nepříznivé počasí vzlétla ve 14 hodin, avšak údolí bylo uzavřeno mraky a tak letci po marných pokusech o spojení provedli cvičné lety a shozy pytlů s pískem na cíl s přesností 20 m z výše 300 m. Teprve večer byly telefonicky dojednány dvě akce na příští den v oblasti Zeleného plesa.

Avšak stejně dopadl i druhý den, kdy pro nízké mraky a silné sněžení nedošlo ke spojení naší desetičlenné skupiny na svazích na d Červeným plesem s letci. Ultrakrátké spojení opět selhalo a bez přímého kontaktu s horolezci byl let pod nízkým stropem mraků

příliš riskantní. Proto bylo večer domluveno, že se horolezecká skupina přemístí na hřeben Velké Svišťovky na vnějším okraji Tater, odkud bude usnadněn přímý radiofonický styk s letištěm i letci. Přes noc napadl nový sníh a ráno sněžilo, avšak pod Tatrami bylo počasí lepší. V patnáctičlenné skupině rozšířené ještě o dva kameramany Filmové kroniky z Bartislavy vydali jsme se 13. dubna na Svišťovku, jejíž jižní hřeben byl celé dopoledne přikryt mraky. Tentokrát jsme byli s letištěm ve spojení a dozvěděli jsme se, že jedno letadlo je poroucháno. Po výměně informací o počasí /bylo zamračeno, se silným nárazovým větrem ze západu/ přiletěl po 15. hodině nad hřeben Svišťovky "Čáp" OK-ZEI s pilotem Kouckým. Na sněhu byl předtím barvou označen cíl a červené dýmovnice vedly pilota už z dálky. Po smluveném signalizování světelnými raketami provedl pilot při silném větru tři nálety, a sice ze směru kolmo k hřebeni z různých výšek. Bylo shozeno celkem 5 pytlů s pískem bez padáků s dostatečnou přesností. Poslední přelet byl proveden ve výši 50 m. Průběh akce byl filmován jak Zpravodajským filmem tak i ~~VR~~ Vrzákem.

Dne 14. dubna pak čekala 10tičlenná skupina ve výši asi 2000 m na Jahňáčím, avšak ze začátku příznivé počasí se opět zhoršilo a mraky byly těsně nad námi. Radiofonické spojení opět selhalo a nebylo možné je obnovit ani v přímém dohledu letadla, které v 11,30 hodin se objevilo v údolí Zeleného plesa pod mračným stropem. Pilot viděl skupinu i kouřové signály, ale hora v zádech skupiny byla zahalena v mracích, takže další přiblížení bylo za těchto okolností nebezpečné. Proto po výměně světelných signálů se obrátil zpět.

Tím byly pokusy v Tatrách, nepříznivě ovlivněné špatným počasím a nedokonalým radiovým spojením, zakončeny. Ultrakrátké radio-

fonní spojení bylo však v té době jediné, co jsme mohli získat. Přesto však bylo dosaženo určitých výsledků, které opravňovaly k dalšímu sledování této koncepce.

Tyto výsledky s popisem průběhu celé akce byly shrnuty ve zprávě společně podepsané přípravným výborem Čs. himalajské společnosti, Čs. svazem horolezců a Aeroklubem VS a předané 26.4.1946 ministerstvu dopravy a ministerstvu národní obrany. Zpráva hodnotí výsledky jako pozitivní: "Navrhované systematické zásobování horolezeckých výprav v horách jest uskutečnitelné. Zvětšuje akční radius horolezecké výpravy a umožňuje lehké a rychlé akce, nutné pro využití příznivého počasí. Bezpodmínečně jest nutné stálé spojení výpravy s letci. Z leteckého stanoviska, nehledě k přirozeným obtížím daným samotnou konfigurací terénu a poměry nad ním, není nesnadné skupinu horolezců najít a zásobovat ji, je-li postaráno o optické signalizování. Osvědčila se úmluva o provádění akcí v určitou hodinu."

Trvalé radiové spojení horolezců s letištěm i letadly ve vzduchu je podmínkou. A právě takové spojení umožní rychlé a operativní akce a maximální využití příznivých podmínek. Zavazadla musí být chráněna proti poškození, opatřena zařízením pro zachycení na místě shozu /kotvy/, případně vyzkoušet shazování na vlečeném laně. Problémem budou strmé svahy. Letadlo musí mít možný přelet z volného do volného prostoru. Akce vyžaduje aspoň dvě letadla a předchozí výcvik zkušených pilotů i horolezců. Zpráva končí závěrem, že se bude v pokusech a přípravách společně pokračovat s cílem realizace československé výpravy do Himalají.

V tisku proběhly pak zprávy o pokusech v Tatrách, ~~V roce 1946~~ m.j. článek J. Pilnáčka v Práci "Vztyčíme naši vlajku až k nebesům", a v Rozletu uveřejnili letci článek "Vzhůru do Tater za horolezci".

Ve filmovém žurnálu v kinech bylo zařazeno několik záběrů ze shozu zavazadel v Tatrách.

Jaký byl další vývoj? Akce v Tatrách se zpočátku projevila zvýšeným zájmem aktivních horolezců, kteří chtěli být účastníky případné výpravy, ke spolupráci se přihlásil i Klub ^{radio} amatérů vysílačů a byly zahájeny i lékařské pokusy o zatížení organismu ve velkých výškách. Přípravný výbor ČsHS připravoval další pokus v Krkonoších. Současně se rozvinula mezi horolezci polemika o reálnosti celé koncepce, ani ne tak z technické stránky spolupráce s letadly /i když by to bylo velmi oprávněné/ jako spíše z hlediska našich možností a schopností pro Himalaje. V tomto směru se vedly diskuse kupř. směrem "od menšího k většímu" /Tatry, Alpy, Kavkaz, Himaláj/ jako nezbytné etapy k výstupům v asijských velehorách, o velikosti výpravy a kupř. i o názoru, že maximální věk pro výšky 7000-8000 m je 25 - 30 let. Myslím, že dosavadní výsledky z Himalají daly ke všemu odpověď, zvláště s přihlédnutím k některým výkonům malých skupin v posledních letech.

Postupně převážil názor, že takový podnik je pro nás zatím neuskutečnitelný a příliš dobrodružný a projevilo se to i v přípravném výboru Svazu, jehož činnost byla v té době plně zaměřena k organizačním záležitostem a rozvoji našeho horolezectví doma. Tímto vývojem ovšem ztrácela půdu i ČsHS. K dalšímu pokusu v Krkonoších už nedošlo. Vzhledem k tomu, že bez oficiální základny by další činnost byla bezvýhledná, skončil koncem roku 1946 i přípravný výbor ČsHS a předal kopie zápisů svých jednání a korespondence Svazu čs. horolezců pro příští dobu.

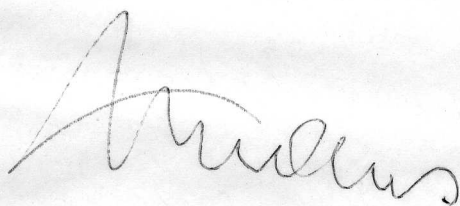
Závěrem snad ještě to, že 1. československá vysokohorská výprava se uskutečnila až po 20ti letech v roce 1965, a to do Hindúkuše. V souvislosti s ní vzpomíná Dr O. Jelínek v článku "Expedice za zkušee-

nostmi" /Čs. sport 1965/ na činnost ČsHS a pokus v Tatrách 1946 jako začátku našich snah o výstupy ve velehorách. Mně bylo dopřáno shlédnout zářící hřebeny himalájských velikánů v roce 1948, ale už bez možnosti si na ně "sáhnout". A tento pohled v každém, kdo kouzlu hor propadl, vyvolává hluboké vzrušení, u mne trochu s nostalgickými pocity.

Ing. Alois Kraus, CSc.

Na Mlejнку 2 a

147 00 Praha 4 - Braník

26.4.1977